

december '68

kunstwerk van de maand

Het afgebeelde kunstwerk is
geëxposeerd in zaal 3 van het
Centraal Museum, Agnietenstraat 1.
(Buslijn 2)

centraal museum | utrecht | agnietenstraat 1
mallebaan 42

jacob cornelisz van oostsanen

(vóór 1470—1533):
De aanbidding van het
Christuskind, paneel,
96 x 82,8 cm, ca. 1500
Sch. cat. 1952 no. 1281

Het oeuvre van Jacob Cornelisz van Oostsanen — werkzaam omstreeks 1500 — is in zijn geheel nog aan de middeleeuwse tradities gebonden. Alle trekken van de laat-middeleeuwse schilderkunst in de Noordelijke Nederlanden zijn in deze aanbidding terug te vinden: de hiërarchische en symmetrische opbouw zowel van stal en landschap als van de schikking der figuren en figurengroepen; het niet toepassen van de natuurlijke regels van het perspectief (die op dat ogenblik in Italië al gemeengoed waren geworden) of althans het ontbreken van de behoefte deze regels toe te passen; de hoofdpersonen, Maria en Jozef, die een centrale plaats innemen en opvallend groter zijn voorgesteld in verhouding tot de andere figuren, de herders, op het tweede plan; onwerkelijke ruimteverhoudingen; een zinnebeeldige kleurgeving; de angst voor lege plekken die eigen was aan de laat-gotiek in onze streken; en vooral de gelijktijdige combinatie van voorvallen die zich in de tijd na elkaar hebben afgespeeld, waardoor een vrij druk en gevuld schilderij ontstaat.

Het kleine Christuskind ligt in de voorgrond op stro gebed, tussen de rijzige, knielende Maria en de als baardeloze jonge man voorgestelde Jozef in.

Tegen de in een lichtblauwe brokaten mantel gehulde moederfiguur vallen de musicerende engeltjes op de voorgrond in het niet. Met hun blaasinstrumenten, luit en portatief orgeltje vormen zij voor onze hedendaagse begrippen een vreemdsoortig orkest. De steunbalken van de stal delen het beeldvlak in drie doorkijkjes op het landschap, waarin onder een schapenwolkjeshemel tevens drie andere gebeurtenissen plaats vinden.

Links verkondigt tegen een bosachtergrond een engel de blijde boodschap aan de herders; in het midden, tegen de wallen en torens van Bethlehem, komen de koningen met gevolg aanrijden uit geschematiseerde holle wegen en ontmoeten zij elkaar; rechts op de top van een berg staat een der wijzen met helpers naar het verschijnen van een ster te turen.

Op deze wijze heeft van Oostsanen alle gebeurtenissen rondom de geboorte van Christus samengevoegd in een plastische vertelling, in een met anecdotes opgesmukt en met vele details uitgewerkt verhaal, wat helemaal in de geest en in de smaak van de late middeleeuwen ligt.